

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI
FŐBIZOTTSÁGÁNAK FOLYÓIRATA

Megjelenik negyedévenként

Szerkesztőbizottság

DEZSÉNYI BÉLA (helyettes szerkesztő), HARASZTHY GYULA, KOVÁCS MÁTÉ,
KÓHALMI BÉLA, MÁTRAI LÁSZLÓ, VARJAS BÉLA

Felelős szerkesztő

KÓHALMI BÉLA

E szám munkatársai: GOMBOCZ ISTVÁN, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, DEZSÉNYI BÉLA, az irodalomtudományok kandidátusa, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, BERLÁSZ JENŐ az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, SOLTÉSZ ZOLTÁNNÉ, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, MÁTRAI LÁSZLÓ akadémikus, a budapesti Egyetemi Könyvtár főigazgatója, TRÓCSÁNYI ZOLTÁN ny. egyetemi tanár, KÓKAY GYÖRGY, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, PÉTER LÁSZLÓ, a szegedi Egyetemi Könyvtár csoportvezetője, REGULI ERNŐ, a szegedi Egyetemi Könyvtár munkatársa, MARKOS BÉLA tudományos kutató, CSAPODINÉ GÁRDONYI KLÁRA, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, PATAKY ERNŐ, a Magyar Enciklopédia Szerkesztőségének munkatársa, KOVÁCS MÁTÉ egyetemi tanár, SZABÓ MARGIT, a szegedi Egyetemi Könyvtár osztályvezetője, SIMON MÁRIA ANNA, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, SZENTMIHÁLYI JÁNOS, a budapesti Egyetemi Könyvtár csoportvezetője, RÁZSÓ GYULA, a Hadtörténeti Intézet munkatársa

Technikai szerkesztő

DÖRNYEI SÁNDOR

Szerkesztőség: Budapest VIII. Múzeum körút 14–16. Telefon: 134–400
Előfizetéseket az Akadémiai Kiadó Terjesztési Osztálya vesz fel
(Budapest V. Alkotmány utca 21)

Az UNESCO könyvtári munkája

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének szakosított intézményei közül a könyvtárosokat az UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization — Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete) munkája érinti közelebbről. A Szervezet nemrég ünnepelte megalapításának 10. évfordulóját, időszerű tehát, hogy a világ könyvtárainak érdekében végzett működését összefoglaljuk.

Az Unesco általános céljairól az Alapokmányon kívül is számos nyilatkozat és ünnepélyes megemlékezés tájékoztat, melyek rövid foglatban így összegezhetők: a világszervezet arra törekszik, hogy egyesítse mindazokat az erőket szerte a világon, amelyek a tudás, a kultúra és a tudomány haladásáért dolgoznak az emberiség békéjének és jólétének érdekében.¹ Az Alapvető Program² elvei szerint minden nemzet szent kötelessége, hogy állampolgárait ránevelje az igazság, a szabadság és a béke eszméire, és hogy a kultúrát minél szélesebb körben terjessze. A békét, ha egyáltalában megvalósítható, az emberiség szellemi és erkölcsi szolidaritására kell felépíteni.

Kétségtelen, hogy a szervezet elődjének tekinthető népszövetségi Institut International de Coopération Intellectuelle szerényebb igényű kezdeményezése óta az Unesco az első nagyarányú nemzetközi erőfeszítés a szellem és a kultúra szolgálatában. Univerzalitása majdnem fedi az ENSZ-ét: 1946. november 4-én, az Alapokmány életbelépésekor 20 állam csatlakozott hozzá, míg napjainkban már 76 tagállama van.

Jelentőségét fokozza az a kevésbé ismert tény, hogy a nevelésügy, kultúra és tudomány terén az Unesco a legfelső fokú nemzetközi szerv, amelynek tagjai maguk az államok, és így csúcsát alkotja a sok száz hasonló célú kisebb-nagyobb nemzetközi nem államközi szervezetből, irodából, tanácsból álló gúlának. Igyekszik is ezeket összefogni, működésüket egyeztetni, velük a legszorosabban együttműködni.³

Ne gondoljunk az Unescóra mint öncélú fogalomra: amit végez, azt a tagállamok pénzéből, a tagállamok által és azok érdekében teszi, céljából tehát annyi valósul meg, amennyit tagjainak együttes erőfeszítése megenged. Legfőbb szerve a kétévenként összeülő Közgyűlés, amely az elvégzendő feladatokat határozatokba foglalja, ezeknek végrehajtásával a Főigazgatót bízza meg, akinek elvi ügyekben az évenként kétszer ülésező Végrehajtótanács, a gyakorlati munkában pedig a több mint 1000 főt foglalkoz-

¹ HUXLEY, Julian: *Unesco. Its purpose and its philosophy*. Paris, Unesco, 1946.

² *The Basic Programme*. Paris, Unesco, 1950. (Unesco and its programme II.)

³ *Report of the Programme of the Unesco*. Paris, Unesco, 1946.

tató párizsi Titkárság áll rendelkezésére. Ez a nagy apparátus, bár önmaga is igen sokat kezdeményez, lényegében közvetítőszolgálatot végez: az évenként 11 millió dollár körüli költségvetés segítségével munkát, energiát, szakértelmet szív fel a tagállamokból, majd mindezt összefoglalva, megvitatva és feldolgozva kézikönyv, szakértőküldés, anyagi segítség vagy ösztöndíj formájában adja vissza tagjai részére. Tíz év alatt ezernél több kiadvány látott napvilágot 28 különféle nyelven, százakra rüg a kiküldött szakértők és ösztöndíjasok száma és sok-sok millióra a felszerelések formájában jutott anyagi segítség.

Az általános feladatokhoz igazodnak a Titkárság főszervei: Nevelésügyi, Természettudományi, Társadalomtudományi, Kulturális, Tömegtájékoztatósi főosztályok működnek, melyekhez még különféle szervek és irodák csatlakoznak. A természettudományok terén látszólag távoleső kérdésekkel is foglalkozik az Unesco (atomenergia békés felhasználása, sivatagi területek termékeny tétele). Önkéntelenül is felmerül a kérdés: nem marokolt-e túl sokat? Az aránylag szerény költségvetés egyensúlyban van-e a vállalt feladatok seregével? A gazdaságilag elmaradottabb ázsiai, latin-amerikai és afrikai országok egész sora bizonyára kedvező válaszokat fog adni ezekre a kérdésekre, hiszen az Unesco egész tevékenységének még mindig jellegzetes vonása az, hogy az országok közötti óriási színvonal-különbségek csökkentésére és a szellemi, kulturális és tudományos egyensúly megközelítésére törekszik⁴.

Munkájában legfőbb támaszai tagállamainak Nemzeti Bizottságai, melyek országaikat a világszervezettel összekötik, munkájának eredményeit saját lakosságuk hasznára fordítják.

1. A könyvtárügy helye az UNESCO szervezetében és munkájában

Az Alapokmány túzi ki a fő célt: az Unesco a nemzetközi együttműködés eszközeinek igénybevételével kövessen el mindent, hogy a világ népei akadálytalanul hozzájuthassanak a bármelyikük által készített sajtótermékekhez. Nehéz lenne megmondani, hogy hol kezdődnek és hol végződnek az e cél megvalósítása érdekében kifejtett erőfeszítések. *A feladatok egymásba kapcsolódnak:* az Unesco nevelésügyi programja keretében az analfabetizmus leküzdéséért harcol, hiszen napjainkban is az emberiségnek csak a fele tud írni és olvasni. Évenként mintegy 25 millió ember szerzi meg ezeket az elemi ismereteket, és minthogy jelentős részükben felébred az Unesco által is ösztönzött érdeklődés a könyv iránt, számukra olvasnivalóról és könyvtárakról kell gondoskodni. Elő kell tehát mozdítani megfelelő minőségű és mennyiségű sajtótermék megjelenését, el kell hárítani az ezek szabad áramlásának útjában álló akadályokat, szorgalmazni kell a könyvtárosok kiképzését, és törekedni kell arra, hogy minél több országban minél több könyvtár nyissa meg kapuit a művelődni, tanulni és egymást a határokon túl is megismerni vágyó tömegek előtt. Julien HUXLEY, az Unesco első főigazgatója mondotta: arra kell törekedni, hogy az emberek számára a könyvtárba-menés mindennapos ügyé váljék.

⁴ Report of the Director General on the activities of the Organization in 1955. Paris, Unesco, 1956.

Nagy célok ezek, de vannak a világszervezetnek még más könyvtárügyi gondjai is: nagyarányú fordítási programmal kívánja csökkenteni a nyelvi akadályokat, a könyvtári munkamódszerek nemzetközi egységesítésére és a modern technika elterjesztésére törekszik, sokat fáradozik a személyek és a kiadványok minél sűrűbb cseréje és bibliográfiai feltárása érdekében, biztosítani igyekszik a kulturális kincsek védelmét, és így tovább.

A könyvtári munkánál is érvényesül a máshol is alkalmazott megkülönböztetés: az általános feladatok (együttműködés a nem kormányzati nemzetközi szervezetekkel, nemzetközi tapasztalatsere, bibliográfiai, fordítói munka, nemzetközi egyezmények ügye és az Unesco saját könyvtárának működtetése) nem változnak évről évre, míg a különleges feladatok (kulturális kincsek nemzetközi védelme, könyvtár- és múzeumfejlesztés stb.) olyan munkálatokat jelentenek, melyek egy-egy konkrét cél kitűzésével függnek össze, és időnként megújuló tartalommal töltendők ki⁵.

E sok feladat viszonylag szűk területet foglal el az Unesco nagy műhelyében. A könyvtárügy adminisztratív ügyeivel a 72 személlyel dolgozó Kulturális Főosztály egyik csoportja, a Könyvtári, Dokumentációs és Levéltári Osztály (Division of Libraries, Documentation and Archives — Division des Bibliothèques, Documentation et Archives) foglalkozik. Az egész évi költségvetésnek aránylag kis része jut kulturális tevékenységre, a szorosán vett könyvtárügynek még ezen is osztoznia kell a Szerzői jogok, a Filozófiai és humán tudományok, a Műemlékek és múzeumok, a Művészetek és irodalom osztályaival és a Titkárság saját könyvtári és felvilágosító szolgálatával.

Maga a könyvtári osztály 3 részre oszlik: a) közművelődési és nemzeti könyvtárak, b) bibliográfiai kérdések és c) a nemzetközi kiadványcsere csoportjaira. Legújabban szó van arról, hogy az utóbbi két csoportot összevonják. A csoportok együttesen működtették a Könyvtárak Tájékoztatási és Csereirodáját (Clearing House for Libraries — Centre d'Information à l'Intention des Bibliothèques), melynek tevékenységi köre 10 év alatt hol bővült, hol szűkült. Az 1946-os program még azt tervezte, hogy felállítják a Könyvtári és Bibliográfiai Világközpontot, és reá hárítanak olyan nagyigényű feladatokat, mint a folyóiratok világ KC-ja, a könyvtárközi kölesönzés központosítása, széleskörű könyvtári szabványosítás, számos szakbibliográfia kiadása stb. Sőt, eleinte könyvalapot is létesítettek a háborús pusztulások pótlására, és innen kezdeményezték néhány elpusztult könyvtár felépítésének nemzetközi munkáját is (pl. Valognes, Strasbourg). Később azonban szükségtelenné bizonyult ez a túlzott központosítás, a Clearing House munkaterülete is tisztább körvonalakat kapott. Legfontosabb feladata az, hogy tájékoztatásaival a világ minden könyvtárának rendelkezésére álljon, elsősorban beszerzési kérdésekben. Ezt a munkát főleg a Könyvtári Közöny⁶ c. havi folyóirat kiadása útján végzi, mely 1957-től kezdve orosz nyelven is megjelenik. Ez a közöny az Unesco legrégibb folyóirata.

⁵ Proposed programme and budget for 1957—58. Paris, Unesco, 1956.

⁶ Unesco Bulletin for Libraries — Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothèques.

2. A nemzetközi szervezetek támogatása

Néhány könyvtári jellegű, nem kormányzati nemzetközi szervezet eredményes múltra tekintett vissza már akkor, amikor az Unesco megalakult. Természetes, hogy velük már a kezdet kezdetén felvette az érintkezést, munkájukra azóta is épít, működésüket programjával egyezteteti, és aktivitásukat két módon is sikerrel fokozza: egyrészt rendszeres évi szubvenciót nyújt számukra, másrészt konkrét feladatok végrehajtására szerződéseket köt velük.

A *Nemzetközi Dokumentációs Szövetség* (FID) együttműködése az Unescóval szoros és eredményes. Tekintettel a FID amúgy is erős anyagi helyzetére, az évi támogatás összege nem jelentős, főcélja pedig három kiadvány folyamatos megjelentetése: *Index Bibliographicus*, *Guide des services de photocopie et de microcopie*, *Manuel de reproduction et de sélection de documents*.

A *Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége* (FIAB-IFLA) a FID-éhez hasonló összegű évi támogatást egyrészt kalauzának megjelentetésére kapja, másrészt olyan alkalmakra, mint az általa rendezett 1955. évi brüsszeli könyvtáros világtalálkozó. Az Unescóval kötött szerződése értelmében megbízást vállalt bizonyos könyvtártechnikai kérdések kidolgozására.

Nagyobb támogatást kapnak a következők: a *Nemzetközi Szabványügyi Szervezet* (ISO), melynek szerződései vannak az Unescóval, és a FID-del is szorosan együttműködik, továbbá a *Levéltárak Nemzetközi Tanácsa* (ICA), melyet főleg az Unesco javaslatára szerveztek néhány évvel ezelőtt. Anyagi segítséget nyújt az Unesco a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesülete* számára is, elsősorban a *Nemzetközi Zenei Forrásgyűjtemény* (RISM) megjelentetése érdekében.

Ugyancsak az Unesco fogja össze és támogatja a következő szervezeteket: *Mezőgazdasági Könyvtárosok és Dokumentalisták Nemzetközi Egyesülete*, *Teológiai Könyvtárosok Nemzetközi Egyesülete*, *Orvosi Könyvtárosok és Dokumentalisták Nemzetközi Egyesülete* stb.

3. A közművelődési könyvtárak létesítése és támogatása

A könyvtári munkán belül a közművelődési könyvtárak felállításának és fejlesztésének ügyébe fektette az Unesco a legtöbb energiát. Bár a tagállamok önálló kezdeményezéseinek az eredményei megmutatkoztak határaikon túl is, mégis idejekorán felismerték, hogy nemzetközi erőket kell mozgásba hozni ahhoz, hogy különösen a visszamaradottabb országok könyvtári élete is virágzásnak induljon. Természetes követelményként állították fel az Unesco számára, hogy felhasználva egyes tagállamok tapasztalatait és szakembereit, az Alapokmányában és Alapvető Programjában lefektetett elveknek megfelelően minél szélesebb körű tervet dolgozzon ki a világ legkülönbözőbb részein felállítandó vagy fejlesztendő közművelődési könyvtárak ügyében?

Elsőként rögzítették a modern közművelődési könyvtár lényegét és céljait, s kibocsátották a *Közművelődési könyvtári manifesztumot* öt nyelven.

⁷ Unesco: *Ten years of service to peace*. Paris, Unesco, 1956.

Ez hitet tesz arról, hogy a könyvtárak a köznevelés éltető erői, nélkülük az elemi oktatás eredményei elvesznek, az általános művelődés céljai nem valósulhatnak meg.

1948 szeptemberében *Manchesterben és Londonban* összeült a közművelődési könyvtárak ügyében tartott első szeminárium. A négy hétig tartó tanácskozásokon 20 ország 50 résztvevője főleg azzal a problémával foglalkozott, hogy miként válhatnak a könyvtárak a nevelésügy hatékonyabb eszközeivé, és hogyan állíthatók a nemzetközi együttműködés szolgálatába. A kérdések áttekintése és részleges megoldása folytatódott az 1950-i *malmői* (Svédország) szemináriumon. Itt főleg az iskolán kívüli oktatás szempontjaiból vizsgálták a könyvtárak fontosságát, különös tekintettel a tanulatlan felnőttek művelődési igényeire.

E szemináriumok tapasztalatait és eredményeit az Unesco Titkársága azonnal összegezte *Közművelődési Könyvtári Kézikönyvek*⁸ c. sorozatában, mely világszerte igen hasznos kiadványnak bizonyult. Az időközben felgyülemlett vitaanyag az 1951-es *Sao Paulo-i* (Brazília) konferencia elé került, ahol új problémaként főleg az foglalkoztatta a résztvevő 16 ország képviselőit, hogy miként kell az analfabetizmust gyorsan leküzdő rétegek számára a legmegfelelőbb olvasmányokról gondoskodni. 1953-ban a nigériai *Ibadanban* ismét szemináriumot tartott 18 ország, témájuk az afrikai könyvtárak helyzetének megvitatása volt. A kézikönyvsorozat egy-egy kötetet szentelt a braziliai és az afrikai összejöveteleknek⁹.

A sok tanácskozás és az elmélet ismételt kidolgozása után elérkezett a tettek ideje. 1951-ben az Unesco és az indiai kormány közös erőfeszítéseként létrejött *Delhi Közművelődési Könyvtára*. Ünnepeles és jelentős aktus volt a könyvtár megnyitása az Unesco életében, hiszen itt nyílt először alkalom annak bebizonyítására, hogy miként válnak be a világszervezet általános könyvtári elvei a gyakorlatban. A kísérlet sikerült: az utóbbi években Delhi Közművelődési Könyvtárában 30 000 rendszeres olvasó évenként egy millió kötetet használt. Az eredeti tervek összevetése az eredményekkel az 1955-ben Delhiben tartott közművelődési könyvtári *szeminárium* 12 országból jövő résztvevőire hárult. Felmérték az új könyvtár országszerte gyakorolt nagy hatását, felállították a gyermek- és ifjúsági részlegeket, foglalkoztak az indiai könyvtárügynek a közoktatásban elfoglalt szerepével. A *Közművelődési Könyvtári Kézikönyvek* c. sorozat 7. kötete a delhi Szeminárium eredményeit összegezi, a 8. kötet pedig Delhi Közművelődési Könyvtárának munkáját és az ebből levonható általános könyvtárszervezési tanulságokat elemzi¹⁰.

Delhi Közművelődési Könyvtárát az Unesco nagy eredménynek tartja és példaként emlegeti. A nép által és annak érdekében működtetett demokratikus intézmény jött létre, mely nyitva áll a lakosság minden rétege számára fajra, vallásra és foglalkozásra való tekintet nélkül.

Ez a siker a Világszervezetet arra készítette, hogy Dél-Amerika elmaradt művelődésű néprétegei számára hasonló mintalétesítményt (pilot project)

⁸ *Public Library Manuals — Manuels des bibliothèques publiques*. Paris, Unesco, 1947—1957.

⁹ *Development of Public Libraries in Latin America*. The Sao Paulo Conference. Paris, Unesco, 1952.—*Development of Public Libraries in Africa*. Paris, Unesco 1954.

¹⁰ *Public Libraries for Asia*. The Delhi Seminar. Paris, Unesco, 1956. — GARDNER: *The Delhi Public Library*. Paris, Unesco, 1957.

hozzon létre. 1954-ben az Unesco támogatásával a kolumbiai *Medellin*ben új közművelődési könyvtárat állítottak fel, mely esztendőök alatt megkészszerzte számszerű eredményeit. Láncreakcióként emlegetik azt a hatást, amit ez a könyvtár Dél-Amerika egyéb részein is kiváltott.

A mintalétesítmények sora Afrikában fog folytatódni. Máris megtörténtek az előkészületek egy *kelet-nigériai* könyvtár felállítása érdekében, amely meg fogja előzni a Libériából, a Francia-Egyenlítői Afrikából és Egyiptomból kapott hasonló jellegű kérések kielégítését.

Az utóbbi években az ENSZ megindította a *Technikai Segítség* néven ismert nagyarányú program végrehajtását¹¹. Ez nem műszaki jellegű támogatás, hanem az elmaradtabb területek gazdasági és szellemi természetű általános megsegítése, amelyben 1956 folyamán az Unesco 5 millió dollárral vett részt. A segítség főleg közoktatási célokat szolgált, de jutott belőle kisebb mértékben könyvtárfejlesztésre is. Ennek a programnak keretében már nem tettek különbséget közművelődési és nemzeti vagy egyetemi könyvtárak között. Könyvtári ösztöndíjak, számos szakértő kiküldése és ezeknek nyomán intézmények létesítése, illetőleg támogatása jelzi a munka eredményességét. (Pl. közművelődési könyvtár az indiai Connemarában, INSDOC Dokumentációs Központ, izraeli könyvtárosképzés, könyvtári felszerelés Görögország, Jordánia, Burma és Sziám részére stb.)

Világszerte forgatják az Unesco két könyvtári témájú *keskenyfilmjét*. Az egyik *A könyvekhez vezető út* címmel a svéd közművelődési könyvtárhálózatot ismerteti, a *Könyvet mindenki számára* című pedig az analfabetizmus leküzdéséért folytatott harc kapcsán elvezet a modern közművelődési könyvtárig, és főleg Delhi Közművelődési Könyvtárának működését mutatja be.

Az európai közművelődési könyvtárak alig részesültek az Unesco különböző jellegű programjainak előnyeiben, hacsak ide nem számítjuk a háború utáni újjáépítési munkát és néhány olasz és svájci könyvtáros egyesület támogatását. Legújabbban a változás jelei mutatkoznak: a Titkárságon belül átszervezéssel létrehozták a *Tagállamokkal kapcsolatokat fenntartó irodát*, mely hangsúlyozza, hogy a jövőben kevésbé fognak megkülönböztetést tenni a fejlett és a művelődésükben visszamaradottabb országok között.

Közelről érinti a könyvtárakat a *Kultúrkincsek védelme fegyveres összeütközés esetén* című nemzetközi egyezmény¹². Az Unesco négy évi előkészítő munkája után 1954-ben 37 ország írta alá Hágában, az eddigi 9 ratifikáló állam pedig a következő: Burma, Egyiptom, Magyarország, Mexikó, Lengyelország, San Marino, Jugoszlávia, Szovjetunió és Ukrajna. A „kulturális örökséreszt”-ként emlegetett egyezményben a csatlakozók kötelezettséget vállalnak arra, hogy fegyveres konfliktus esetén a hadműveletek területén kímélni fogják a műemlékeket, múzeumokat, könyvtárakat és egyéb kulturális intézményeket. Ennek feltétele, hogy a megfelelő épületek, szobrok stb. feltűnő jelzéseket (pl. kék zászló) viseljenek.

Az 1956 őszi tartott közgyűléstől számított két év könyvtárfejlesztési céljai közül a már említetteken kívül figyelemre méltó a *nemzeti könyvtárak* valamelyik kelet-európai országban tervezett szemináriuma, a könyvtárosképzés erőteljesebb előmozdítása és egy kézikönyv megjelenítése, amely a trópusok övezetében kialakítandó könyvtári élet sajátos vonásaival foglalkozik.

¹¹ *Chronique de l'Unesco*. (Mars 1956 — Janvier 1957) Paris, Unesco.

¹² *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*.

4. Bibliográfia és dokumentáció

Míg a könyvtárfejlesztési program elsősorban az ázsiai, latin-amerikai és afrikai országokban hozott gyümölcsöket, az Unesco bibliográfiai és dokumentációs programja a fejlett országok könyvtárügye számára is sok hasznot eredményezett. Már az Alapokmány is előírja, hogy az Unescónak minden eszközzel elő kell mozdítania az emberiség szellemi alkotásainak minél egyszerűbb hozzáférhetőségét, minél szélesebb körű cseréjét és minél tisztább áttekinthetőségét. A tagállamokat arra kell ösztönöznie, hogy bibliográfiai és dokumentációs tevékenységgel a lehető legszélesebb néprétegek számára tárják fel sajtótermékeiket. Minimális program a nemzeti bibliográfiaiak megjelentetése, ezt azonban sokrétű szakbibliográfiákkal tanácsos kiegészíteni.

Mik az eredményes bibliográfiai munka előfeltételei? Hogyan függ össze a bibliográfiai tevékenység a dokumentáció ügyével? Ezeknek a kérdéseknek a kidolgozására az Unesco 1949-ben tudományos dokumentációs konferenciát hívott össze Párizsban, majd 1950-ben ugyanott a bibliográfiai munka megjavításának módjai ügyében tartott konferenciát. Ez utóbbinak jelentős eredménye volt a *Nemzetközi Bibliográfiai Tanácsadó Bizottság*¹³ létrehozatala, mely ma már eredményes működésre tekint vissza, és jelenleg is legfőbb nemzetközi szerve a bibliográfia-és dokumentáció ügyének.

A 14 tagú Bizottság feladatköre 3 csoportra oszlik: a) a tagállamok számára közvetlen formában vagy szakkönyvek terjesztése útján módszertani tanácsokat, anyagi segítséget és programjavaslatokat ad, b) irányítja és felügyeli az Unesco saját bibliográfiai tevékenységét, c) évről évre jelentést bocsát ki a világ országainak bibliográfiai munkájáról. Ezeket a feladatokat a Bizottság a Könyvtári Osztály útján hajtja végre.

Közvetlen segítséget nyújtott Kolumbiának a bibliográfiai szolgálat kiépítésében, közreműködött a mexikói, törökországi, egyiptomi és iráni tudományos bibliográfiai és dokumentációs központok felállításában, ösztöndíjakat adott chilei, egyiptomi, pakisztáni, jugoszláv stb. bibliográfusok részére. Az elvi kérdések terjesztésének legjobban bevált módszere a *Bibliográfiai Kézikönyvek*¹⁴ c. sorozat folyamatos kibocsátása. E sorozat első tagja¹⁵ mindazon országok számára, amelyeket hagyományos formák nem kötnek, a következő minimális követelményeket állítja fel: az állandóan duzzadó óriási kiadványanyagban a legképzettebb bibliográfus sem ismerheti ki magát, ezért az államok igyekezzenek *bibliográfiai tájékoztató központokat* felállítani, lehetőleg nemzeti könyvtáraik keretében. Csak így tudnak ugyanis feleletet adni a bárhonnan jövő és bármilyen jellegű irodalomra vonatkozó kérdésekre. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy ez a központ szerkessze, vagy legalábbis felügyelje a nemzeti bibliográfiát, kezelje a központi címjegyzékeket, és fel legyen szerelve a tudományos intézmények, kiadók stb. címtáiraival és kézikönyveivel.

A fontos kézikönyvek terén maga az említett sorozat járt elől jó példával, amennyiben második tagjaként megjelent *Vocabularium Bibliothecarii*

¹³ *International Advisory Committee on Bibliography — Comité Consultatif international de bibliographie.*

¹⁴ *Unesco Bibliographical Handbooks — Manuels bibliographiques de l'Unesco.* Paris, Unesco, 1947—1957.

¹⁵ LARSEN, Knud: *National Bibliographical Services.* Paris, Unesco, 1953.

címmel a könyvtári szakkifejezések többnyelvű szótára, majd a *Nemzeti bibliográfiai tájékoztató központok kalauza* címmel¹⁶ a már működő nemzeti bibliográfiai felvilágosítószolgálatok kalauza. A sorozat hatodik tagja L. BRUMMEL munkája a központi katalógusok céljairól, problémáiról és szervezetéről.

A Nemzetközi Bibliográfiai Tanácsadó Bizottságnak e széleskörű módszertani munka keretében természetesen az egyes országokban folyó bibliográfiai tevékenység összehangolására, a párhuzamosságok kiküszöbölésére és a bibliográfiaszerkesztés módszereinek egységesítésére is törekednie kell. Mindezekben a területeken igen fontos az illetékes nem kormányzati nemzetközi szervezetekkel fennálló jó együttműködés (FID, IFLA, ISO stb.)

Ami a b) alatti munkaterületet illeti, a Bizottság feladata itt is az elvi irányítás: az *Unesco saját bibliográfiai kiadványai* számára program kidolgozása, ezek szakmai felügyelete, hatásosságuk vizsgálata. Az egységes szerkesztési elvek kidolgozásával egy dán könyvtárost, a nemzetközi bibliográfiai elvi problémáinak feldolgozásával pedig MEYRIAT francia bibliográfust bízták meg.

Az Unesco valóban sok nemzetközi szakbibliográfiát adott ki különféle tudományágak területéről. Különösen jelentős a *Documentation in the Social Sciences — Documentation dans les sciences sociales* c. sorozat, amely kiadta a jogi dokumentumforrások katalógusát, a társadalomtudományi folyóiratok világjegyzékét, a nemzetközi gazdasági bibliográfiát stb. Igen nagy azoknak a nemzetközi szakbibliográfiáknak a száma, amelyeket nem közvetlenül az Unesco bocsátott ki, hanem az illetékes nemzetközi szervezet az Unesco támogatásával. Ezeknek két hiányosságuk van: egyrészt bizonyos tudományterületeket nem ölelnek fel, másrészt nem eléggé nemzetköziek, amennyiben inkább csak néhány ország kiadványait foglalják magukban. Ezek magyarázhatók ugyan nyelvi korlátokkal és transliterációs nehézségekkel, mégis kiküszöbölendő fogyatékoságok. Az Unesco által kiadott folyóiratok közül a következők tartalmazznak bibliográfiákat: *Education Abstracts*, *Bulletin for Libraries*, *International Social Science Bulletin*, *International Copyright Bulletin*.

A Tanácsadó Bizottság munkájának c) pont alatt említett része abban áll, hogy időről időre felméri a világ bibliográfiai tevékenységét, a bibliográfiai és dokumentációs központok és különféle tájékoztatószolgálatok működését, és minderről *évi jelentést* tesz közzé. Az 1951–53. évek anyagának első két jelentése a *Bibliográfiai Kézikönyvek* sorozatában jelent meg, a harmadik jelentés külön kiadványként látott napvilágot, az 1955–56. éveket felölelő negyedik jelentés pedig most készül¹⁷. Ezekből a jelentésekből megtudjuk, hogy egy-egy országban van-e bibliográfiai bizottság, nemzeti bibliográfia, folyóiratindex, melyek a legfontosabb szakbibliográfiai sorozatok, hogyan állnak a retrospektív bibliografizálással és a bibliográfusok kiképzésével stb.

A Bizottságon keresztül az Unesco azt szorgalmazza, hogy minden országban létesüljön egy *nemzeti bibliográfiai csoport*, mely fenntartja a kapcsolatot a nemzetközi fórumokkal, terjeszti a belföldi bibliográfiai munka

¹⁶ LEMAËTRE, H. — THOMPSON, A.: *Vocabularium Bibliothecarii*. Paris, Unesco, 1954. — *Guide des centres nationaux d'information bibliographique*, Paris, Unesco, 1953.

¹⁷ MALELES, I. N.: *Les services bibliographiques dans le monde. Premier et second rapports annuels*. Paris, Unesco, 1954. — COLLISON, R. L.: *Bibliographical services throughout the world*. Third annual report. Paris, Unesco, 1955.

eredményeit külföldön és a nemzetközietek belföldön. E csoportok tagjainak, továbbá a Bizottság tagjainak állandó tájékoztatása céljából a Könyvtári Osztály időről időre kiadja a *Bibliográfiai Hírek*¹⁸ c. tájékoztatót, mely 1957-től kezdve orosz nyelven is megjelenik.

A jobb bibliográfiai és dokumentációs módszerek vizsgálata ma már elkerülhetetlenül a *gépesített megoldásokhoz* vezet. A világszervezet ösztönzi e kutatásokat, és támogatja a gépek alkalmazását.

5. Az irodalom nemzetközi forgalma és az olvasóhoz vezető útja

Az a legfőbb cél, hogy a világ minden táján élő emberek számára lehetőleg mindenütt és mindig rendelkezésre álljon az érdeklődésüknek és törekvéseiknek megfelelő irodalom, könyvtárak létesítésével és ezek anyagának bibliográfiai feltárásával még nem valósul meg. Az Unescónak figyelnie kell az irodalom létrejövetelét, egyengetnie kell lehetőleg arányos elosztását, támogatnia kell a szellemi termékeknek az egész világra kiterjedő cseréjét, és erőfeszítéseket kell tennie a nemzetközi kiadványforgalom akadályainak megszüntetésére¹⁹.

A világ könyvtermelésének adatait az Unesco részletes *statisztikákban* rögzíti. A *Könyvet mindenkinek*²⁰ c. kiadványból kitűnik, hogy a nemzetközi statisztikai összesítéseket nemcsak a hiányos adatszolgáltatás nehezíti, hanem az is, hogy a könyv fogalmának máig sincs egységes nemzetközi definíciója. A könyv meghatározása országról országra más, és ez a statisztikát megtévesztővé teszi. Az Unesco a következő meghatározást ajánlja: könyv az a nem periodikus kiadvány, amelynek 49 vagy ennél több lapja van.

Néhány adat az Unesco statisztikákból²¹: a világon évente hozzávetőleg 250 000 könyv jelenik meg kb. 5 milliárd példányban. Az 1955-ös adatok szerint a Szovjetunió vezet 30 811 egységgel, utána következik Japán 21 653-mal, majd Anglia, Nyugat-Németország, Egyesült Államok, Franciaország, Olaszország, Hollandia és még 9 ország, melyek 1955-ben mind 4000 tételnél többet bocsátottak ki. A világ évi könyvtermésének eloszlása viszont egyáltalában nem kedvező. Távolról sem jut minden emberre két könyv, ahogy az az öt milliárdból következne, mert hiszen a könyvek java-résztét iskolákban használják, még nagyobb részük pedig könyvtárakban van. Az ezer főre egy év alatt eső új könyvek száma szerint a sorrend így alakul: Hollandia (673), Svájc (649), Ausztria (558), Belgium (512), Svédország, Portugália, Csehszlovákia, Anglia, Magyarország (341 az 1953. évi adatok szerint), Jugoszlávia, Nyugat-Németország, Lengyelország, Franciaország, Argentína, Olaszország, Japán, Sziám, Szovjetunió, Spanyolország, Egyesült Államok, Brazília, India, Kína. Ezen a téren is szükség van tehát az Unesco arányokat javító munkájára.

A könyvek áramlásának egyik legnagyobb akadálya a nyelvek különbözősége, ezért a Világszervezet nagy fontosságot tulajdonít a *fordítás ügyének*. Az eloszlás ugyanis ezen a téren szintén egyenlőtlen: a fordítások-

¹⁸ *Bibliographical Newsletter — Nouvelles Bibliographiques.*

¹⁹ *Access to books.* Paris, Unesco, 1952. (Unesco and its programme, IX.)

²⁰ BARKER, R. E.: *Books for All.* Paris, Unesco, 1956.

²¹ *The Unesco Courier*, 1956—57.

nak 70 százaléka angolból, oroszból, franciából, németből, olaszból és spanyolból készül. Éppen azokat a nyelveket fordítják tehát más nyelvekre leginkább, amelyeken amúgy is a legtöbb művet írják. Az aránytalanságokat az Unesco többek között azzal igyekszik kiigazítani, hogy a kisebb elterjedésű nyelveken írt irodalmi remekműveket világnyelvekre fordíttatja le. Az eddigi eredmény elég szerény: 30 ilyen művet fordítottak le 10 év alatt, további 62-nek fordítása jelenleg folyik. Jelentősebb siker ezen a téren az *Index Translationum* évenként történő kiadása. Ez országok és azokon belül az ETO főosztályai szerint csoportosítva közli az eredeti nyelvből történt fordításokat, legutolsó kötete 48 ország 22 000 bibliográfiai egységét sorolta fel.

Ahhoz, hogy a könyv simán eljusson a könyvtárakba vagy a könyvkereskedelembé, rendezni kell a vele kapcsolatos *szerzői jogot* is. Bár nemzetközi egyezmények eddig is voltak, sok állam nem csatlakozott hozzájuk, és a kiadvány-kategóriák szaporodása (fotókópiák, mikrofilmek, lemezek stb.) folytán amúgy is elavultak. Nagy eredmény volt tehát az Unesco által tető alá hozott Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény, mely 1955 szeptemberében lépett életbe. Lényege, hogy az Egyezményt elfogadó államok (számuk ma már 40 felé jár) ugyanabban a védelemben részesítik a külföldi műveket, mint amilyent a hazaiaknak biztosítanak.

A könyv mozgásának ezenkívül *gazdasági sorompók* is útját állják. Az ismeretek terjedésének kereskedelmi korlátai c. Unesco-kiadvány²² részletesen elemzi ezeket az akadályokat, melyek a közül a fontosabbak: postai szállítási díjak magassága, különféle behozatali és kiviteli vámok, továbbá az igen sokféle alkalmazott valutakorlátozások. A világ országainak 12%-a alkalmaz behozatali vámot, 40 százaléka illetéket vet ki, 70 százaléka pedig valutakorlátozásoknak veti alá a külföldi irodalom behozatalát. A világhelyzet ismertetése után az Unesco általános többoldalú nemzetközi egyezmény megkötését javasolta azzal a céllal, hogy legalább a kirívó korlátokat lefaragják. Így jött létre az *Egyezmény a Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Anyag Behozataláról*²³, melyhez 1955 végén már 33 ország csatlakozott. Lényege a könyvekre, folyóiratokra, zeneművekre stb. kimondott vámmentesség, továbbá az a kikötés, hogy a behozatali adó ne lépje túl a belföldi anyagra kivetett adót, az illeték pedig a kezelési költséget. A nevelésügyi, tudományos és kulturális jellegű auditív és vizuális anyag nemzetközi forgalmának megkönnyítéséről szóló egyezmény ugyancsak az Unesco kezdeményezésére jött létre és 1954 óta érvényben van²⁴.

A világszervezet eredményesen tárgyalta a *postai díjak* csökkentése érdekében az Egyetemes Postai Unióval (UPU), melynek következtében az 1957-es ottawai UPU konferencia az eddigi 50 százalékos önkéntes kedvezmény kötelezővé tételéről fog tárgyalni. Sikerült a vasúti és tengeri szállítási díjak csökkentését és a légi szállítás kiterjesztését is elérni.

Sokfelé igen népszerű az Unesco *nemzetközi könyv-szelvény akciója*, mely különösen az ún. puha valutájú országok számára teszi lehetővé a kemény valutájú országok könyveinek megvásárlását. A lebonyolítás a következő: az illető ország központi szerve szelvényeket vásárol az Unescótól,

²² *Échanges culturels et barrières commerciales*. Paris, Unesco, 1952.

²³ *Accord pour l'importation d'objets de caractère éducatif, scientifique ou culturel*, 1952.

²⁴ *Accord visant à faciliter la circulation internationale du matériel visuel et auditif de caractère éducatif, scientifique et culturel*. 1954.

és ezeket magánosainak vagy könyvtárainak saját pénznemében adja el. A vevők a szelvényeket elküldik az eladó ország könyvkereskedéseinek, mely szállítja a könyveket, és azután elszámol az Unescóval. 1956-ban 38 ország vett részt ebben az akcióban, a szelvények értékének teljes összege 9 millió dollár volt.

Az államok közötti szellemi kapcsolatok fenntartásának egyik legrégebb és leghatásosabb módja a *nemzetközi kiadványcsere* , melynek óriási jelentőségét az Unesco már kezdettől fogva felismerte, fokozása és kiterjesztése érdekében azóta is állandóan nagy erőfeszítéseket tesz. A Könyvtári Osztály Tájékoztatási és Csereirodájának munkája ezen a területen is adatgyűjtéssel, majd kézikönyv kiadásával kezdődött. Már 1950-ben megjelent a *Nemzetközi Csere Kézikönyve* , melynek 1955-ös 2. kiadása²⁵ részletesen ismerteti a nemzetközi kiadványcsere történetét, fajtáit s gyakorlatát, tulajdonképpeni feladatát pedig azzal tölti be, hogy 90 ország könyvtárainak és intézményeinek 35 000 cserélhető kiadványát sorolja fel.

Bár a Clearing House elejétől fogva szorgalmazta a nemzeti csereközpontok felállítását, a *nemzetközi duplumcsere* ügyét eleinte mégis önmaga karolta fel. 1951-ben még 21 ország 48 könyvtára által ingyenesen vagy csereben felajánlott mintegy 280 000 duplumot és fölőspéldányt foglalt jegyzékbe, és ezeket sokszorosítva 1900 könyvtárhoz juttatta el, többek között azzal a céllal, hogy a háború során megtépzott állományú könyvtárak hiányait pótolja, illetőleg, hogy az újonnan keletkezett könyvtárakat a beszerzés munkájában segítse.

Az 1954 végén megindított decentralizálás során 48 országgal kötött megállapodást arra, hogy ezentúl azok *nemzeti csereközpontjai* vállalják a duplumcsere lebonyolítását és mindazoknak a feladatoknak az ellátását, amelyek az újfajta központok munkájához tartoznak. A Tájékoztató és Csereiroda a jövőben fokozottan kívánja támogatni ezeket a nemzeti központokat, melyeknek tevékenységi köre sokkal szélesebb, mint a múlt századi brüsszeli egyezmény alapján létesült csereirodáké. Ezt a támogatást főleg a *Könyvtári Közöny* útján látja el, mely hónapról hónapra közli a beküldött csereajánlatokat és ajándéklistákat, és ezzel mintegy folyamatosan kiegészíti a nemzetközi csere kézikönyvét.

Ma már vitán felül áll, hogy a Brüsszelben 1886-ban kötött nemzetközi csereegyezmény mindenképpen elavult, hiányosságait az azóta megkötött néhány többoldalú regionális egyezmény sem pótolja. Ezért az Unesco megtette az előkészületeket ahhoz, hogy új, *általános, többoldalú nemzetközi egyezmény* jöjjön létre a kiadványcsere szabályozása ügyében. Az egyezmény elvi előkészítését elősegítették a nemzetközi csere ügyében összehívott kubai, jugoszláviai és a Fülöp-szigeteken tartott szemináriumok, valamint az 1956 elején Párizsban összehívott nemzetközi szakértői értekezlet.

A szellemi termékek egyszerűbb és gyorsabb hozzáférhetőségét az Unesco a mikrofilmezésnek és a mikrokártyák alkalmazásának terjesztésével is igyekszik előmozdítani. Kikölcsönözhető mikrofilmbereendezése jelenleg Dél-Amerikában dolgozik. Egy másik akció azzal foglalkozik, hogy miként lehetne a könyvtárak és levéltárak anyagát iskolai célokra egységes fotóreprodukciós módszerekkel hozzáférhetővé tenni. Szó van a bármely országban használható nemzetközi olvasójegy rendszeresítéséről is.

²⁵ *Manuel des échanges internationaux des publications* . 2e éd. Paris, Unesco, 1956.

6. Szakértők kiküldetése és a könyvtári ösztöndíjak

Már eddig is szóba került az Unesco segítő munkájának az a rendkívül fontos része, hogy egyrészt konkrét feladatok megoldására szakértőket küld ki olyan országokba, ahol ennek szüksége mutatkozik, másrészt rendszerint ugyanezen országok könyvtárosai számára külföldi tapasztalatszerzés céljaira ösztöndíjakat ad, hogy a szakértők által megindított tevékenységet eredményesen folytathassák. 1950 óta 45 különböző nemzetiségű könyvtári szakember járt 24 Unesco-tagállamban. Fennállása óta a világszervezet 67 könyvtáros számára nyújtott ösztöndíjat²⁶.

Akár a szakértők útjainak felsorolását, akár az ösztöndíjasok listáját futjuk át, első pillantásra szembetűnik, hogy egy-két kivételtől eltekintve a gazdaságilag és kulturálisan elmaradottabb országokról van szó. Néhány példa: dél-afrikai könyvtáros szervezte meg a Brazil Dokumentációs Központot, kubaiak és argentinok működtek közre a Kolumbiai Közművelődési Könyvtár felállításában, ausztrál szakértő dolgozik a guatemalai műszaki könyvtárban, kanadai és angol szakértők irányították az INSDOC szervezését, az indiaiak Burmában dolgoztak. Josef STUMMVOLL, a bécsi Nemzeti Könyvtár igazgatója Iránban adott könyvtárszervezési tanácsokat, Georges BOURGEOIS, a berni nemzeti könyvtár vezetője pedig a szíriai egyetemi könyvtár felállításában segédkezett. Az európai országok közül csak Törökország és Jugoszlávia kapott Unesco kiküldötteket.

1949 óta — néhány szórványos esetet nem számítva — európai könyvtárosok közül csak jugoszlávok kaptak ösztöndíjakat. Leggyakrabban indiai és latin-amerikai könyvtárosok folytattak különböző időtartamú tanulmányokat főleg Nyugat-Európában és Észak-Amerikában.

7. Magyar vonatkozások

Magyarország 1948. szeptember 14-e óta tagja az Unescónak. Az első években könyvtári síkon is megindult az együttműködés, aminek egyik példája a világszervezettől kapott mikrofilmberendezés. A Titkárság főleg az OKK-val tartott fenn kapcsolatot, ez volt az elképzeléseinek is megfelelő magyar bibliográfiai és csereközpont. A háborús veszteségek pótlására jelentős mennyiségű könyvanyagot is átvettünk, résztvettünk az angliai közkönyvtári szemináriumon, felhasználtuk a könyvszervezési akcióban rejlő előnyöket. Az Unesco munkájában való közreműködés később könyvtári téren is ellankadt, és újabb erőre csak 1955 folyamán kapott. Előbb a magyar csereközpont jött létre az Országos Széchényi Könyvtár keretében, mely a duplumcserét is megszervezte, majd fokozatosan sor került a különféle célú kérdőívek megválaszolására, a kiadványok magyar fejezeteinek összeállítására s a *Könyvtári Közöny* rovatain való szereplésre. E tevékenységek egybeestek M. BAMBATE Unesco külön megbízott 1955 decemberében tett látogatásával, melynek nyomán a Magyar Nemzeti Unesco Bizottság is újjáalakult. A Könyvtári Osztály egyik vezetője, H. C. CAMPBELL 1956-ban magánjelleggel, Luther EVANS főigazgató pedig hivatalosan jött hazánkba. Létrejött a Nemzeti

²⁶ *Études à l'étranger. Répertoire international des bourses et échanges. Vol. VIII. Paris Unesco, 1956.*

Bizottság keretében a Könyvtári és Bibliográfiai Albizottság a legnagyobb magyar könyvtárak vezetőiből. A Külügyminisztériumban Unesco-referens működik, Párizsban pedig állandó megbízottunk van. Jelentős fordulat volt a könyvtári kapcsolatok terén MALLER Sándornak, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetőjének 1957 elejével kezdődő megbízatása a párizsi Titkárság Könyvtári Osztályának egyik vezető állásában.

Mindez azonban nem elegendő. Többször hangsúlyoztuk az Unescónak azt az érthető, de bizonyos vonatkozásaiban mégis vitatható politikáját, mellyel elsősorban a fejletlenebb országokra fordítja energiájának javarészét. Hogy ez a régi európai kultúrállamok, köztük hazánk előnyére megváltozzék, rajtunk is múlik. Jobban meg kell ismernünk az Unescót, becsülnünk eredményeit, közölnünk kifogásainkat és javaslatainkat. Élénkebb tevékenységre kell serkentenünk az Albizottságot, mely kérni is, adni is tudna. Kérnivalónk sok akadna, különösen könyvtártechnikai felszerelés terén, ugyanakkor azonban évszázados múltú, gazdag könyvtári életünk és munkánk tapasztalatait az Unesco és rajta keresztül a világ könyvtárosainak rendelkezésére bocsáthatnánk.²⁷

GOMBOCZ ISTVÁN

ISTVÁN GOMBOCZ: UNESCO'S WORK IN THE FIELD OF LIBRARIANSHIP

The article is a general survey of the services rendered by UNESCO for the benefit of libraries throughout the world in the ten years of its existence. The author was led in first line by the intention of supplying details to Hungarian librarians about those features and achievements of the Organization of which Hungarian librarians have not yet been sufficiently made aware.

A general outline of Unesco's main tasks and of its structure is followed by a chapter explaining how the library work fits into the programme of Unesco and which are the main organs within the Secretariat charged with the carrying out of services and rendering assistance in the field of librarianship. The outstanding gap-filling services of the *Unesco Bulletin for Libraries* are particularly emphasized.

The second chapter is devoted to international nongovernmental organizations in close collaboration with Unesco (FID, IFLA, ISO, etc.). This is followed by a chapter dealing with the establishment and promotion of public libraries all over the world. The description of the chronological process starts with the declaration of the *Public Library Manifesto* followed by an outline of the seminars in England, Sweden, Nigeria and India and by the Conference in Sao Paulo. The series entitled *Public Library Manuals* is considered as one of the most significant outcomes of these seminars and particular attention is drawn to the Delhi Public Library and to the Public Library in Medellin. Future pilot projects and the role of the Technical Assistance Programme are mentioned as further achievements. The chapter ends with information on Unesco's library films and with a short evaluation of the Unesco-sponsored Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict.

The fourth part of the study treats of the bibliographical work of the Organization. It is shown that activities are grouped around the International Advisory Committee on Bibliography which is responsible for Unesco's help to member states and the Organization's work in the field of bibliography. The effectiveness of the series *Unesco Bibliographical Handbooks* is particularly stressed. Despite some shortcomings, Unesco's own bibliographical publications and the ones published by other organs but subventioned by the Organization, are equally considered to be of importance. The usefulness of the *annual reports* on bibliographical services throughout the world and of the *Bibliographical Newsletter* is pointed out as well.

A special chapter affords detailed information on Unesco's efforts to overcome various difficulties obstructing the free flow of information and publications. Some basic

²⁷ A cikk általában az 1956. évi helyzetet tükrözi.

statistics are indicated on book production and on translations with emphasis on considerable disproportions in this field.

A description of Unesco's outstanding achievements follows: Universal Copyright Convention, evaluation of the present situation through publications (*Trade barriers to knowledge*), international conventions concluded with a view to facilitating the circulation of different materials, coupon-system. Special attention is given to the international exchange of publications sponsored by Unesco ever since its creation, such as the work of the Clearing House for Libraries promoting the exchange of duplicates, its endeavours regarding the establishment of exchange centres within member states and its future aim to call into being a new general Convention.

In describing the work of library experts and documentalists sent on field missions and of fellowships granted to librarians, the author points to the disproportionateness with regard to the participation of countries in these benefits.

The article ends with a short survey on the relations maintained between the Organization and Hungarian librarianship. After a period of impassiveness more interest has recently been shown to the library and documentary work of the Unesco; if the Subcommittee of Libraries and Bibliography set up within the Unesco National Committee of Hungary will succeed in increasing its activity, a more extended collaboration may be hoped for on either side, both regarding the expected technical assistance, as well as the contribution of Hungarian librarianship to help realize Unesco's aims.